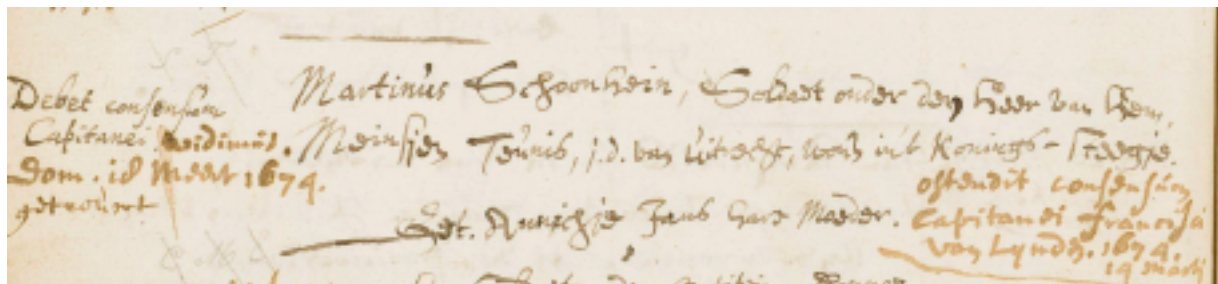

Genealogie familie Schoonheim (en aanverwante namen)

Hoofdstuk 1: het verhaal van Martinus, 1674 tot 1731

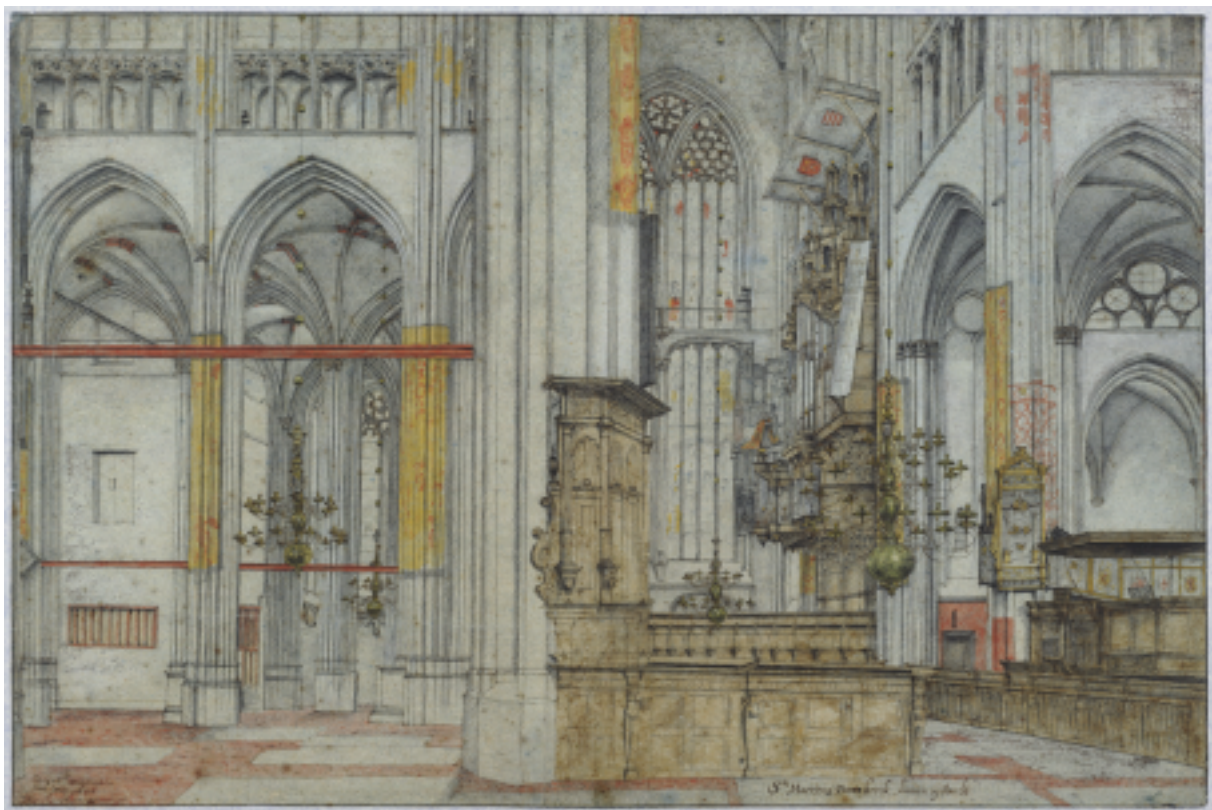
Het huwelijk van Martinus in 1674

Op 18 maart 1674 treedt *Martinus Schoonheim* in de (toen Gereformeerde) Domkerk te Utrecht in het huwelijk met *Meinsjen Teunis*, een jonge vrouw afkomstig uit Utrecht. Hieronder de inschrijving van het huwelijk.

In de Domkerk werden in die tijd huwelijken voltrokken in het zogenaamde 'transept'. De preekstoel, waar de predikant het huwelijk inzegende, stond tussen het transept en het zogenaamde 'koor' van de kerk, op de afbeelding rechtsonder te zien.

Enkele maanden na het huwelijk zou het zogenaamde 'middenschip' van de Domkerk tijdens de orkaan of windhoos van 1 augustus instorten waardoor het huidige Domplein ontstond. De preekstoel is daarna verplaatst.

Tekening P. Saenredam uit 1636. Rechts de preekstoel.

Meinsjen Teunis woonde in het Koningssteegje, gelegen in het zuiden van de stad tussen de Oude Gracht en de Lange Nieuwstraat, in de zuidoosthoek nabij de Nicolaïkerk. Niet bekend is wat Meinsjen voor beroep had.

In het midden de Lange Nieuwstraat, steegje boven nr. 39 is het Koningssteegje. Omstreeks 1860 is dit steegje onderdeel geworden van de uitbreiding van het 'Krankzinnigengesticht' (het latere Willem Arntzhuis), heden Nyntje-museum.

Vanuit haar woning zal zij, mogelijk met Martinus, naar de ingang aan de zuidzijde van de Domkerk hebben gelopen.

De afbeelding toont het gezicht dat zij dan op de Domkerk hebben gehad. 1

Gezicht vanuit de Lange Nieuwstraat richting de Domkerk. Schilderij 17e eeuw.

Wie was Martinus en waar komt hij vandaan?

Wie was Martinus en waar kwam hij vandaan? De naam Schoonhein (of varianten daarop) komt immers vóór die datum in geen enkel document in Utrecht voor.

Bij de inschrijving staat vermeld dat Martinus *Soldaet onder den heer van Hem* was en voor dit huwelijk op 14 maart daarvoor toestemming heeft gekregen van kapitein *Francisci van Lynden*. Als een soldaat niet uit de plaats van huwelijk kwam moest de leidinggevende (in dit geval de kapitein) onder ede verklaren dat hij de soldaat goed kende en geen andere vrouw had. Dit gold voor iedere soldaat.

Frans (ook wel Franciscus of François genoemd) van Lynden was *heer van Hemmen en Blitterswijk*, een kasteel in de Betuwe.

Hij was kapitein van een compagnie ***Duitsche voetknechten in Statendienst***. (!).¹

Het is dus vrijwel zeker dat Martinus afkomstig uit een deel van het huidige Duitsland.

¹ Gelders Archief, toegang 0401, inv. nr. 161.

Duitsland was in die tijd een lappedeken van koninkrijkes, hertogdommen, bisdommen etc. Met name midden-Duitsland werd in die tijd geteisterd door werkloosheid dus een betaalde baan in het leger bood veelal uitkomst. Over de mogelijke herkomst wordt een apart hoofdstuk gewijd.

Wat was er in De Nederlanden aan de hand in die jaren?

In 1672 was de Republiek der Verenigde Nederlanden in oorlog geraakt met Engeland, Frankrijk en de Duitse gebieden Münster en Keulen. In februari 1672 ging de door de Staten-Generaal nieuw benoemde Kapitein-Generaal Prins Willem III over tot het werven van 21200 man gevechtstroepen. In april van dat jaar volgde een tweede werving van 21600 man.

Deze wervingen gebeurden in het buitenland. Vermoedelijk zat Martinus, die toen rond de 20 jaar moet zijn geweest, daarbij.

Frans van Lynden was tot 2 april 1672 majoor van het eerste Bataillon garderegiment Grenadiers. Op die datum werd hij bevorderd tot luitenant-kolonel van dit Bataillon.²

Grenadiers ofwel “granaatwerpers” waren onderdeel van een elite-eenheid die dienden als lijfwacht van de stadhouders. Handgranaten waren een uitvinding uit die tijd. Bij iedere compagnie waren 20 grenadiers aanwezig.³

In het voorjaar van 1672 verzamelde Lodewijk XIV zijn strijdkrachten met een omvang van 120.000 man en rukten vanuit de Zuidelijke Nederlanden naar het noorden. Samen met de Münsterse en Keulse legers veroverden ze in korte tijd vestingplaatsen in Gelderland en Overijssel tot aan de Hollandse waterlinie. Op 23 juni 1672 verscheen de Franse legerleider Rochefort voor de poorten van Utrecht. Lodewijk deed met zijn hoofdleger op 5 juli zijn intrede in de stad. Deze bezetting van Utrecht door de Fransen duurde tot eind 1673 toen de Franse troepen zich uit de Noordelijke Nederlanden terug gingen trekken. Mogelijk vestigde zich toen een Staats garnizoen in de stad waarin Martinus een onderdeel van was. Wellicht heeft hij toen Meinsjen ontmoet. In januari verbleef het Staatse leger zich nog in de omgeving van Luik.⁴

Op 19 februari 1674 sluit Engeland vrede met de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, gevolgd door de vrede van Münster op 22 april en Keulen op 11 mei. Vrede met Frankrijk duurde echter nog enkele jaren, waarbij de gevechten plaatsvonden in de Zuidelijke Nederlanden en de Rijnstreek. Begin 1674 was Martinus waarschijnlijk gelegerd in de garnizoensstad Utrecht, waar hij Meinsjen dan kan hebben ontmoet.

² H. Ringoir, De Hoofdofficiëren van de stamonderdelen van het Garderegiment Grenadiers (uitgave Sectie krijgsgeschiedenis, Den Haag 1981) en H. Ringoir, Afstammingen en voortzettingen der Infanterie (idem, 1977)

³ Het Staatse Leger, deel VI, pag. 216.

⁴ Niet bekend is of het garderegiment zich daar ook bevond (Het Staatse Leger, deel VI, pag. 22). 3

Frans van Lynden werd op 12 juni 1674 bevorderd tot commandant van het eerste Bataillon van het **derde** Garderegiment Grenadiers, bestaande uit 8 compagnieën⁵. Dit Bataillon werd op die datum ingelijfd bij het Regiment Garde te Voet van Zijne Hoogheid, waarvan de Graaf van Solms commandant was.⁶

Vanaf mei tot juli 1674 verzamelden alle Staatse legereenheden, bestaande uit 80.000 man zich onder leiding van de Prins van Oranje, voor een grote veldslag met de Fransen bij Roosendaal en Bergen op Zoom. De "ordre de Bataille" vond vervolgens bij Mechelen-Brussel plaats. Op de rechtervleugel in de eerste linie, bevond zich de 1^e Brigade, waaronder de Gardes te Voet.

Bij de slag bij Seneffe op 11 augustus 1674 leed de Garde zware verliezen maar hield onder leiding van de Graaf van Solms stand. Beide partijen verloren in deze onbesliste veldslag tussen de 6 en 7000 soldaten. Het Garderegiment was daarna in 1677 betrokken bij de veldslag te Montcassel.⁷

De slag bij Seneffe. In het midden bij de twee vlaggen prins Willem III met zijn garde

⁵ Een compagnie bestond uit 79 man.

⁶ In 1674 stond "François van Linde" als luitenant-kolonel op de loonlijst van het Staatse leger (BHIC, Staten van Oorlog, deel: Tractementen op Holland 1674, pag.79). Stamboeken uit de 17^e eeuw zijn niet bewaard gebleven in het archief van de Raad van State, zodat het onmogelijk is Martinus in deze bron te kunnen vinden. Hij werd op 14 juni 1684 bevorderd tot kolonel van dit regiment. Het Staatse Leger, deel VI, pag. 230. Het Staatse leger telde in die tijd 3 compagnieën grenadiers, waarvan het derde bij het regiment van de gardes van Zijne Hoogheid diende (pag. 215).

⁷ M.H.R. Calmeijer, De slag bij Seneffe, z.j. en Wikipedia.

Op 10-11 augustus 1678 sloten Frankrijk en de Republiek der Nederlanden in Nijmegen vrede.⁸

De gezinnen van de soldaten verbleven in die periode in de garnizoenen. Het is niet bekend in welke garnizoensplaats het Garderegiment waar zich in de periode mei 1674 tot 1678 bevond. Er waren vele garnizoensplaatsen, van Ieper tot Delfzijl, er is uit die tijd vrijwel geen informatie over de garnizoenen bewaard. Bekend is dat de hygiënische omstandigheden in de garnizoenen slecht waren. Er kwamen veel epidemieën voor. Mogelijk is dit Meinsjen Teunis fataal geworden.

Welke kleding en bewapening hadden de Grenadiers in die tijd?

Beschrijvingen van de uniformen uit die tijd zijn zeldzaam. Elk regiment behoorde uniform gekleed te zijn; de kleuren en uitmonstering werden overgelaten aan de kolonel en de kapiteins.

De grenadiers droegen zo genaamde 'berenmutsen', hun geweren waren voorzien van bajonetten en hun voor 20 granaten ingerichte tassen waren van rood omboord zwart leer.⁹ De berenmutsen moesten hen beschermen tegen sabelhouwen en kleurrijke uniformen moesten hen nog groter doen lijken.¹⁰

⁸I.L. Uijterschot, Beknopt overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen uit de Nederlandsche Krijgsgeschiedenis van 1568 tot heden (1935), pag. 83-141.

⁹Het Staatse leger VI, pag. 216. Afb. van een grenadier van het 3e Garderegiment grenadiers.

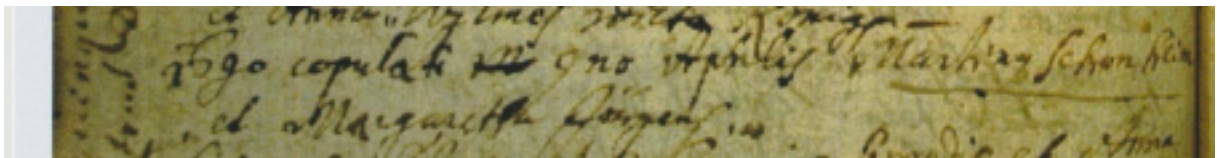
¹⁰Wikipedia.

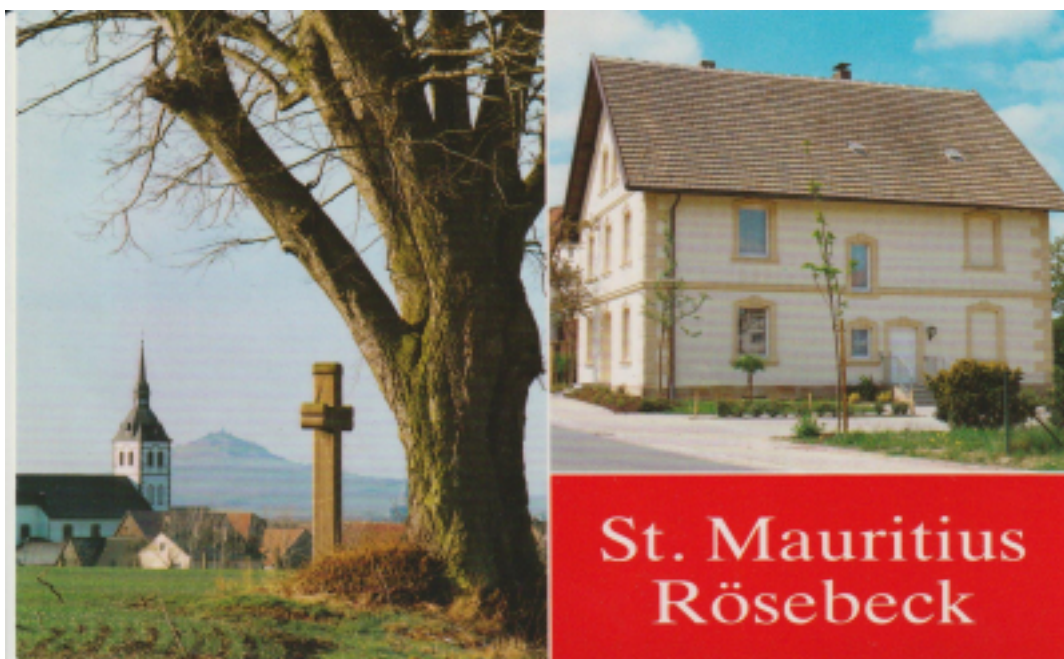

Wat is de mogelijke herkomstplaats van Martinus?

De familienaam Schoonheim komt voor zover we kunnen nagaan in Duitsland niet in de 17^e eeuw voor. Wel de namen Schonheim of Schönheim.

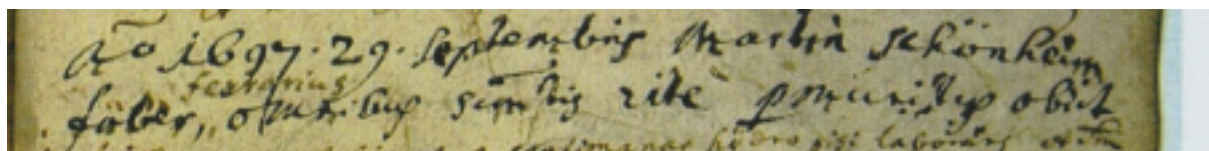
Op 9 april 1690 trouwen in de R.K.Mauritius kerk te Rösebeck (Aartsbisdom Paderborn) Martinus Schonheim en Margaretha Joergens (Jörgens).

Kerk en pastorie van Rösebeck

Uit dit huwelijk worden drie kinderen geboren: Johannes Hermannus (Joan Herman), gedoopt 16 september 1691, Anna Angela, gedoopt 20 mei 1694 en Jodocus Ekebertus, gedoopt 28 maart 1697. Martin overlijdt 29 september 1697. Martinus was van beroep (ijzer) smid of timmerman.¹¹

In de kerkboeken van Rösebeck komt de naam Schonheim tussen 1672 (het begin van de kerkboeken) en 1690 niet voor. Waarschijnlijk komt Martinus dan ook uit een andere (nabijgelegen?) plaats. Kinderen van Martinus bleven wel in Rösebeck en omgeving wonen. De naam Schonheim komt heden nog in die regio voor.¹²

In de plaats Gehrden, kreis Warburg (Westfalen) komt de naam Schonheim in de 17^e eeuw ook voor. Er woonden Berndt Schonheim, geb. 1648, overleden 1736; Jodocus Schonheim, geb. 1650, overl. 1710 en Ursula Schonheim, geb. 1652, overl. 1677.¹³

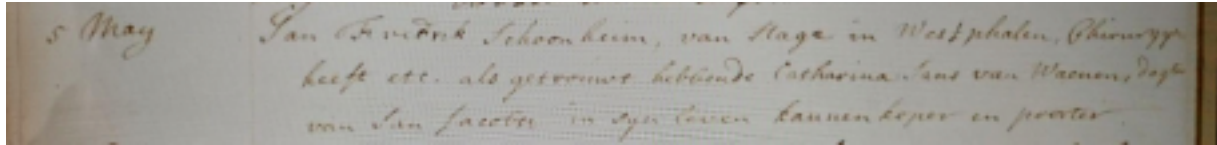
Ervan uitgaande dat dit broers en zus waren, hadden zij mogelijk een broer Martinus die in Staatse dienst was gegaan. De naam Martinus komt immers niet veel voor.

¹¹ Bron: kerkboeken St. Maurius Rösebeck, archief Aartsbisdom Paderborn. Deze personen trouwden en kregen weer kinderen in Rösebeck.

¹² www.roesebeck.nrw (Frieda Schonheim, Daseburg).

¹³ Bron: internet (Familysearch)

Op 5 mei 1700 wordt als “poorter” (burger) van Amsterdam ingeschreven *Jan Frederik Schoonheim, van Hage in Westfalen, chirurgijn*. Daarbij werd vermeld dat hij gehuwd was met Catharina Jans van Waenen, dochter van Jan Jacobus, *in leven kannenkoper en poorter* (van Amsterdam).¹⁴

Jan Fredrik van Hagen was op 8 juni 1698 in Westzaandam met *Catrijna van Wanen* getrouwd. Hij was toen 32 jaar oud en zijn ouders waren overleden. Hij woonde toen in Westzaandam. Getuige bij het huwelijk was *Mr. Jann Friderich von Hagen*.

De naam *Schoonheim* komt alleen in het Poorterboek voor. In de trouwakten staat alleen *van Hagen*.¹⁵

Gezien genoemde plaatsen in Duitsland wijst alles erop dat de herkomst van de naam Schoonheim / Schonheim in Westfalen ligt. In de regio's Borgentreich/Höxter en Hagen komt de naam in 1996 nog voor.

Wat weten we verder over de soldaat Martinus Schoonhein?

Ervan uitgaande dat Martinus als grenadier bij het garderegiment van het Staatse leger bleef, zal hij van (garnizoens-) plaats naar plaats getrokken zijn met zijn legereenheid. Op 14 en 15 augustus 1678 was het garderegiment nog betrokken bij een veldslag bij Saint Denis, een dorp nabij Bergen in de Zuidelijke Nederlanden.

Pas in 1688 kwam het regiment weer in actie. In dat jaar vergezelde de Garde te Voet Willem III bij zijn tocht naar Engeland, waarna uiteindelijk Willem III en Maria Stuart gekroond werden tot koning en koningin van Engeland. Op 11 juli 1690

¹⁴ Stadsarchief Amsterdam, Poorterboek nr. 9, pag. 594.

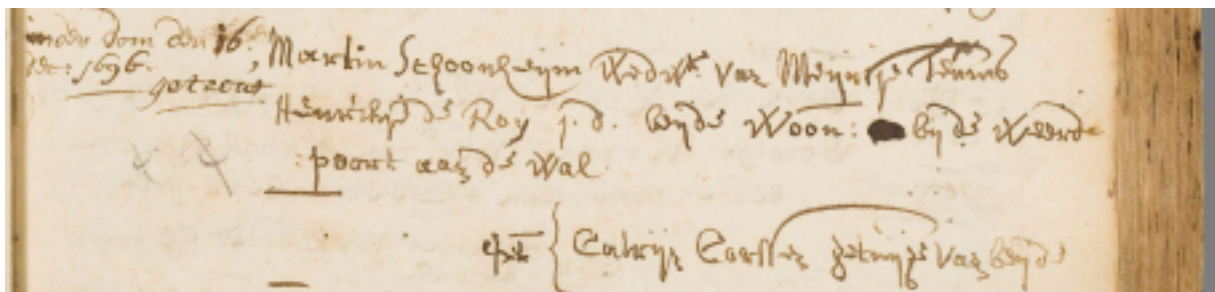
¹⁵ Noord-Hollands Archief, Impost op het trouwen, DTB nr. 98, pag. 52; akte van ondertrouw 24 mei 1698. Catharina was op 28 september 1672 in de Zuiderkerk gedoopt.

leverde het regiment bij de slag aan de Boyne een belangrijke bijdrage aan de overwinning op de Ieren.

Op 3 augustus 1692 was de garde betrokken bij de slag te Steenkerke in Henegouwen en op 29 juli 1693 bij de slag te Neerwinden in Brabant.

Pas in 1696 komen we Martinus *Schoonheijm* weer in Utrecht tegen. Hij is dan weduwnaar van Meijnsjen Teunis. Waar en wanneer Meijnsjen overleden is, is niet bekend. Evenmin of er kinderen uit Martinus' huwelijk met haar zijn geboren.

Op 16 december van dat jaar trouwt hij voor de tweede maal in de Domkerk en wel met Hendrickje de Roy. Voor dit huwelijk is geen toestemming van een officier nodig dus aangenomen mag worden dat Martinus toen niet meer in het leger diende. Beiden woonden toen in een huis aan de Wal bij de Weerdpoort.

in den Dom den 16^{den} Dec: 1696. Martin Schoonheijm Wdow. van Meijnsjen Teunis
getrouwt
Hendrickje de Roy f. d. Wdow. woon: bij de Weerdpoort aan de Wal.
getrouwt { Cathrijn Caeste getrouwt van de Roy

De Wal gezien richting de Weerdpoort. In een woning links kunnen Martinus en Hendrickje gewoond hebben...

Uit dit huwelijk werd in 1701 dochter Elsie geboren. Op 21 juni van dat jaar werd zij gedoopt in het Anthoniegasthuis, gelegen buiten de stad vanaf de noordzijde.

Het Anthoniegasthuis was in die tijd een ziekenhuis voor vrouwen en kinderen.¹⁶ Mogelijk was Henrickje toen ziek of waren er problemen met de zwangerschap of bevalling, we weten het niet.

In ieder geval was het toen niet gebruikelijk om in een ziekenhuis te bevallen en nog wel in een ziekenhuis gelegen ver buiten de stadswallen.

Gedeelte uit de Caerte der Vrijheyd Utrecht

¹⁶A. van Hulzen, *Utrechtse kloosters en gasthuizen* (1980), p. 15-16, 124.

Gezicht op het Anthoniegasthuis vanuit het noorden, circa 1700

Uit dit huwelijk moet in ieder geval nog een tweede kind zijn geboren: Martinus. Een doopinschrijving van hem is echter niet te vinden.

Martinus moet tussen 1697 en 1700 in Utrecht zijn geboren want in 1736 bij zijn

inschrijving in het “burgerregister” van Utrecht (zie hoofdstuk 2) staat vermeld dat hij “in dese stadt” is geboren.

In 1707 wordt Martinus voor de tweede maal weduwnaar want op 17 mei van dat jaar overlijdt “*Hendrickje van Roijen, huysvrouw van Martinus Schooneij*”. Hierbij wordt vermeld dat zij “*haer man met onmondige kinderen*”¹⁷ nalaat.

Hendrickje werd op het Jacobikerkhof begraven.

Wijk C met de Jacobikerk en ‘t Sant (straatnr. 107 op de plattegrond)

¹⁷ Met onmondig wordt in die tijd onvolwassen bedoeld. In die tijd lag de meerderjarigheidsgrens op 25 jaar.

Behalve Elsie was er dus tenminste nog één kind. Zij woonden toen op “op ‘t Sant”¹⁸. Het overlijden van Hendrickje werd ook gemeld bij de “Momboirkamer” (het weeshuis) zodat deze instelling voor een voogd zou kunnen zorgen.

Martinus “*Schoonheinen*” trouwt voor de derde keer op 8 maart 1713 met Marie van Es. Zij was een “jonge dochter” en woonde in de Oude kruitmolen.

De oude kruitmolen stond op de stadswal aan het eind van de Groenesteeg¹⁹. Uit dit huwelijk werd, zover bekend, één kind geboren. Hiervan is alleen de datum van begraven bekend: 3 mei 1721, zodat aangenomen mag worden dat dit kind reeds spoedig na de geboorte overleden is.

Het kind werd begraven op het Jacobikerkhof. Het echtpaar behoorde tot de Gereformeerde gezindte.

Martinus overlijdt vermoedelijk in 1731. Op 25 oktober van dat jaar wordt een Martinus begraven op het Jacobikerkhof, mogelijk tegenover zijn woning aan de Waterstraat. Aangegeven wordt dat hij volwassen kinderen heeft.²⁰ Het overlijden van Marie van Es is (tot nu toe) niet te vinden.

¹⁸ Het Sant. Zand of Zandstraat kwam aan de naam omdat op deze plaats een oude Rijnarm liep, gelegen aan een zandplaat.

¹⁹ De naam Groenesteeg komt aan die naam omdat er aan de westzijde van die steeg groentekwekerijen waren (zie straatnr. 108 op de plattegrond op pag. 12).

²⁰ Het Utrechts Archief, Retroacta van de Burgerlijke Stand, inv. nr. 131 pag. 635. Bij de inschrijving wordt zijn naam geschreven als: Martinus Schoonheijd. Rond die jaren is geen enkele andere Martinus Schoonheim of varianten daarop in de overlijdensboeken gevonden, zodat aangenomen mag worden dat dit de juiste Martinus is. Martinus had inderdaad volwassen kinderen.

De Jacobikerk met links de Waterstraat.

